23-EBVÂBU'S-SEHV
1- Musalli, Farzin Iki Rek'atindan, Oturmayarak Kalktigi Zaman Bu Yanilma Hakkinda Gelen Hadis Babi
2- Bab : Musalli Dört Rek'atli Farzi Bes Rek'at Kildigi Zaman?
3- Bab : Namaz Kilan Kimse Iki Rek'atta.Selam Verdigi Zaman; Yahud Üç Rek'atta Selam Verdigi Zaman Namaz Sacdesi Gibi veya Ondan Uzun Iki Secde Yapar
4- Iki Sehv Secdesinin Ardindan Tesehhüd Okumayan Kimse Babi
5- Sehvin Iki Secdesinde Allâhu Ekber Diyen Kimse Babi
6- Bab: Musalli Kaç Rek'at; Üç Rek'at Mi Yahud Dört Rek'at Mi Kildigini Bilmedigi Zaman, Oturdugu Halde Iki Kerre Secde Eder .
7- Farz Namazda ve Nafile Namazda Yanilmak Babi
8- Bab: Insan Namaz Kilmakta Iken Kendisine Söz Söylendigi ve Onun da Bu Kelami Isitip Eli ile Isaret Ettigi Zaman (Hüküm Nasil Olur)?
9- Namaz Kilmakta Olan Kimsenin, Namaz Içinde Iken Isaret Yapmasi Babi

Rahman ve Rahîm olan Allah'in ismiyle

23-EBVÂBU'S-SEHV

(Unutup Yanilma ile Ilgili Bâblar) [1]

1- Musalli, Farzin Iki Rek'atindan, Oturmayarak Kalktigi Zaman Bu Yanilma Hakkinda Gelen Hadis Babi [2]

1-.....Abdullah ibn Buhayne (R) söyle demistir: Rasûlullah (S) bize namazlarin birinden iki rek'at kildirdi. Sonra (birinci tesehhüd için) oturmadan ayaga kalkti. Cemâat de O'nunla beraber ayaga kalkti. Rasûlullah namazini tamamladiginda biz selâm vermesini beklerken, selâm vermeden evvel Allâhu Ekber dedi ve oturdugu hâlde (yanilmadan dolayi) iki secde yapti, sonra da selâm verdi [3].

2-.....Abdullah ibnu Buhayne (R) söyle demistir: Rasûlullah (S) ögle namazinin ilk iki rek'atindan sonra, aralarinda oturmadan (üçüncü rek'ata) kalkti. Namazini edâ ettigi zaman iki secde yapti. Sonra bu iki secdenin ardindan selâm verdi [4].

2- Bab : Musalli Dört Rek'atli Farzi Bes Rek'at Kildigi Zaman? [5]

3-.....Abdullah ibn Mes'ûd (R) söyle demistir: (Bir defasinda) Rasûlullah (S) ögle namazini bes rek'at kildirdi. Kendisine: Namazda artirma mi yapildi? diye soruldu. Rasûlullah: "Bu nasil suâldir? " buyurdu. Sonra sahâbî de: Namazi bes rek'at kildirdiniz, dedi. Bu cevâb üzerine Rasûlullah, selâm verdikten sonra (yanilmadan dolayi) iki defa secde etti [6].

3- Bab : Namaz Kilan Kimse Iki Rek'atta.Selam Verdigi Zaman; Yahud Üç Rek'atta Selam Verdigi Zaman Namaz Sacdesi Gibi veya Ondan Uzun Iki Secde Yapar

4-.....BizeSu'be, Sa'dibn Ibrâhîm'den; odaEbû Seleme'den tahdîs etti ki, Ebû Hureyre (R) söyle demistir: Bir defa Peygamber (S) bize ögle veya ikindi namazini kildirip iki rek'atta selâm verdi. Zu'I-Yedeyn isimli sahâbî hemen: Yâ Rasûlallah, namaz kisaldi mi? dedi. Peygamber, sahâbîlerinehitaben: "Zu'l-Yedeyn'insöylemekte oldugu dogru mu?" diye sordu. Sahâbîler evet dediler. Bunun üzerine Peygamber, sonuncu iki rek'ati da kildirdi, sonra (yanilmadan dolayi) iki secde yapti [7].
Sa'd ibn Ibrâhîm söyle dedi: Ben Urvetu'bnu'z-Zubeyr'i gördüm ki, o, aksam namazindan iki rek'at kildirip (yanilarak) selâm verdi ve konustu. Sonra kalan rek'ati kildirdi ve (yanilmaktan dolayi) iki secde yapti. Ve: Iste ben, Peygamber'in böyle yaptigini gördüm, dedi [8].

4- Iki Sehv Secdesinin Ardindan Tesehhüd Okumayan Kimse Babi

Ve Enes ibn Mâlik ile Hasen el-Basrî, iki sehv secdesi akabinde, tesehhüd okumaksizin selâm vermislerdir [9].
Katâde de: Sehv secdesi yapan tesehhüd okumaz» demistir [10].

5-.....Muhammed ibn Sîrîn'den; o daEbû Hureyre(R)'den söyle haber verdi: Rasûlullah (S) iki rek'attan ayrildi. Zu'1-Yedeyn ona: Yâ Rasûlallah, namaz mi kisaldi, yoksa unuttun mu? dedi. Rasûlul-Iah: "Zu'l-Yedeyn dogru mu söyledi?"buyurdu. Insanlar: Evet, dogru söyledi, dediler. Bu cevâb üzerine RasûluUah kalkti ve sonuncu rek'-ati da kildirdi. Sonra selâm verdi. Sonra tekbîr alip secdeye vardi. Her zamanki sucûdu kadar yâhud daha uzun müddet secdede kaldi. Sonra basini kaldirdi [11].

6-.....Seleme söyle demistir: Ben, Muhammed ibn Sîrîn'e: Sehv secdelerinde tesehhüd var midir? dedim. Ibn Sîrîn: Ebû Hureyre hadîsinde tesehhüd yoktur, dedi [12].

5- Sehvin Iki Secdesinde Allâhu Ekber Diyen Kimse Babi [13]

7-.....Ebû Hureyre (R) söyle demistir: Peygamber (S) ögle veya ikindi namazlarindan birini kildirdi. Muhammed ibn Sîrîn; Zan-nimin çogu ikindi namazi olmasidir, demistir.- Peygamber, iki rek'at kildirdiktan sonra selâm verdi. Ondan sonra mescidin önündeki bir tahta parçasina dogru kalkti, elini onun üzerine koydu. O cemâatin içinde Ebû Bekr ve Umer de vardi. Bu ikisi Peygamber'le kelâm etmekten heybet duyup çekindiler. Insanlarin acele edenleri çiktilar da (kendi kendilerine): Namaz kisaldi mi? (yâhud: Namaz kisaldi), dediler. Yine o cemâatin içinde

Peygamber'in Zu'l-Yedeyn ismini vermekte oldugu bir zât da vardi. O zât: (Yâ Rasûlallah!) Unuttun mu, yoksa namaz mi kisaldi? dedi. Peygamber: "Unutmadim da, kisal-madi da" buyurdu. O zât: Evet, unuttugun muhakkak, dedi. Bunun üzerine Rasûlullah iki rek'at kildirdi. Sonra selâm yerdi. Sonra tekbîr alip secdeye vardi. Her vakitki sucûdu kadar yâhud daha uzun müddet secdede kaldi. Sonra basini kaldirip tekbîr aldi. Sonra basini yere koydu. Sonra tekbîr alip yine (ilk) sucûdu gibi yâhud daha uzun bir secde yapti. Sonra basim kaldirip tekbîr aldi [14].

8-.....Bizeel-Leys, Ibn Sihâb'dan; o da Abdu'I-Muttalib ogullari'nin yeminli dostu olan Ibnu Buhayne oglu Abdullah el-Esdî(62)'den [15] tahdîs etti ki (o söyle demistir): Rasûlullah (S) ögle namazini kildirdigi sirada, üzerinde tesehhüde oturmak vazifesi varken (oturmayip üçüncü rek'ata) kalkti. Namazini tamamladigi zaman iki defa secde yapti. Söyle ki: Oturdugu hâlde, selâm vermeden evvel herbir secdede tekbîr aldi,Unuttugu oturmanin yerine Peygamber'le beraber bu iki secdeyi insanlar da yaptilar [16].
Iki sehv secdesinde tekbîr getirmek hakmdaki bu hadîsi Ibn Sihâb'dan rivayet etmekte, Ibnu Cureyc, el-Leys ibn Sa'd'a mutâbaat eylemistir [17].

6- Bab: Musalli Kaç Rek'at; Üç Rek'at Mi Yahud Dört Rek'at Mi Kildigini Bilmedigi Zaman, Oturdugu Halde Iki Kerre Secde Eder .

9-.....Ebû Hureyre (R) söyle demistir: Rasûlullah (S) söyle buyurdu: "Namaza nida edildigi vakit seytân ezani isitmemek için yüz-geri edip yeltene yellene kaçar. Ezan bitirildigi zaman gelir. Namaz için ikaamet edilince yine yüzgeri edip kaçar. Ikaamet okumak biti-rilince yine gelir, insan ile kalbi arasina sokulur [18]. Fulan seyi hatirla, fulan seyi hatirla diyerek (namazdan evvel insanin) hiç de aklinda olmayan seyleri hatirlatir durur. Nihayet insan kaç rek'at kildigini bilemez olur. Iste herhangi biriniz kaç rek'at; üç rek'at mi, yoksa dört rek'at mi kildigini bilmedigi zaman, oturur hâlde iki kerre secde etsin"[19].

7- Farz Namazda ve Nafile Namazda Yanilmak Babi

Ve jbn Abbâs (R) vitr namazini kildiktan sonra iki kerre secde etmistir [20].

10-.....Ebû Hureyre (R) söyle haber verdi: Rasûlullah (S) söyle buyurmustur: "Herhangi biriniz kalkip namaza durdugu zaman seytân gelir ve namazini karistirir. Nihayet o kimse kaç rek'at kildigini bilemez. Sizden herhangi biriniz bu karisikligi hissettigi zaman oturur ya- ziyette iken iki kerre secde etsin " [21].

8- Bab: Insan Namaz Kilmakta Iken Kendisine Söz Söylendigi ve Onun da Bu Kelami Isitip

Eli ile Isaret Ettigi Zaman (Hüküm Nasil Olur)?

11-.....(Ibn Abbâs'in kölesi Kureyb söyle demistir:) Ibn Abbâs, Misver ibn Mahrame ve Abdurrahmân ibn Ezher -Allah onlardan razi olsun- ben Kureyb'i, Âise'ye gönderdiler de: Hepimizden Âise'ye selâm söyle ve ona ikindinin farzindan sonraki iki rek'at nafile namazin hükmünden sor; ve ona: "Bu namazi senin kilmakta oldugundan haberdâr oldugumuzu, hâlbuki Peygamber(S)'in bu iki rek'at namazdan sahâbîleri men' ettigi haberinin bize ulastigini" söyle dediler.
Ve Ibn Abbâs (ilâve olarak): Ben, Umer ibn Hattâb ile beraber halktan böyle iki rek'at namaz kilan insanlari döverdim, demisti.
Kureyb dedi ki: Ben Âise'nin yanina girdim ve beni gönderenlerin benimle yolladiklari haberi kendisine teblig ettim. Âise bana cevaben: Sen bu mes'eleyi Ümmü Seleme'ye sor, dedi. Ben de yanindan çiktim ve o üç zâta gelip, Âise'nin cevâbini onlara haber verdim. Onlar beni Âise'ye gönderdikleri gibi, bu defa da Ümmü Seleme'ye gönderdiler.
Ümmü Seleme (R) söyle dedi: Ben, Peygamber(S)'den, halki ikindiden sonraki bu namazdan nehyederken isittim. Sonra bir kerre de Peygamber'i, ikindi namazini kildigi sirada iki rek'at namaz daha kilarken gördüm. Söyle ki: Rasûlullah benim odama girmisti. Fakat -o sirada yanimda Ensâr'dan, Haram ogullarindan bir takim kadin konuklar bulunuyordu. Rasûlullah namaz kilmaga basladi. O'nun böyle ikindinin akabinde benim yanima girmesinden sonra namaz kildigini görünce kendisine bir kiz gönderdim ve kiza: Rasûlullah'in yaninda dur:"Yâ Rasûlallah! Sana Ümmü Seleme,su iki rek'at namazdan nehyettigini isittim, hâlbuki simdi seni onlari kiliyorsun görüyorum" diye soruyor de! Eger Rasûlullah (namazda bulunduguna) eliyle isaret ederse, yanindan geri çekil, dedim. Kiz bu emrimi yerine getirdi. Ve hakîkaten Rasûlullah eliyle isaret etti; kiz da O'ndan geri çekildi[22].
Rasûlullah namazdan ayrilinca bana hitaben: "Ey Ebâ Ümeyye kizi! Ikindi namazindan sonra kildigim iki rek'at.namazdan sormustun. Bunun sebebi sudur: Bana Abdu "l-Kays kabilesinden bir takim insanlar gelmisti. Bunlar, su ögle namazindan sonraki iki rek'at (nâfile) namazdan beni mesgul edip alikoymuslardi. Iste kildigim iki rek'at namaz, öglenin o iki rek'at son sünnettidir" buyurdu.

9- Namaz Kilmakta Olan Kimsenin, Namaz Içinde Iken Isaret Yapmasi Babi

Bu konudaki hadîsi Kureyb, Ümmü Seleme(R)'den; o da Peygamber(S)'den söylemistir[23].

12-.....Sehl ibn Sa'd es-Sâidî (R) söyle demistir: Bir defasinda Rasûlullah'a Amr ibn Avf ogullan arasinda bir kavga meydana geldigi haberi ulasmisti. Rasûlullah hemen beraberindeki bir takim insanlar içinde olarak, onlarin arasinda baris yapmak üzere yola çikti. Bu esnada namaz vakti de olmustu. Bilâl, Ebû Bekr'e geldi de: Yâ Ebâ Bekr! Sübhesiz Rasûlullah gittigi yerde alikonulmustur. Namaz vakti de olmustur. Sen insanlara imamlik yapar misin? dedi. Ebû Bekr: Peki, istersen kilalim, dedi. Akabinde Bilâl namaz için ikaa-met etti. Ebû Bekr de öne geçip tekbîr alarak insanlara namaz kildirmaya basladi. Insanlar henüz namazda iken Rasûlullah safflar içinde

yürüyerek geldi, nihayet saffta dikeldi. Insanlar el çirpmaya basladilar. Ebû Bekr, namazini kilarken basini çevirip bakmazdi. Arkasindaki cemâat el çirpmayi çogaltinca, basini çevirip bakti ki, Ra-sûlullah kendisine isaret etmekte ve namazi kildirmasini emir buyurmaktadir. Ebû Bekr hemen iki elini kaldirip Allah'a hamd etti, sonra geri geri giderek Rasûlullah'in arkasina çekildi, saffin içinde durdu. Rasûlullah da öne geçip insanlara namazi kildirdi.
Rasûlullah namazdan çikinca yüzünü insanlara yöneltti de söyle buyurdu: "Ey insanlar! Size ne oluyordu ki, namaz içinde iken size bir sey ariz oldugu zaman el çirpmaya basladiniz? El çirpmak ancak kadinlara mahsûstur. Sizden her kime namazi içinde iken herhangi bir sey ariz olursa Subhânallah desin. Su muhakkak ki, o Subhânal-lah dedigi zaman, onu isiten kimse muhakkak yüzünü çevirip bakacaktir.
Yâ Ebâ Bekr, sana isaret ettigim zaman, insanlara namaz kildirmaktan seni men' eden nedir?" diye sordu. Ebû Bekr de: EbûKuhâ-fe oglu için, Rasûhiilah'in önünde durup namaz kildirmasi lâyik olmaz, dedi [24].

13-.....Esmâbintu EbîBekr söyle demistir: Ben Âise'nin yanina girdim; o dikilmis namaz kilmakta idi. Insanlar da hep dikilmis namaz kiliyorlardi. Ben, insanlarin hâli nedir? diye sordum. Âise (günes tutuldugunu anlatmak için) basi ile gökyüzüne dogru isaret etti. Ben yine: Bu bir âyet (yâni insanlara bir azâb alâmeti) mi? dedim. Âise basiyle evet diye isaret etti [25].

14-..... Âise (R) söyle demistir: Rasûlullah (S) hasta oldugu hâlde evinde oturarak namaz kildiydi. Arkasinda da bir takim insanlar ayakta namaz kildilar. Rasûlullah onlara (namaz içinde iken eliyle) "Oturunuz!" diye isaret etti. Namazdan çiktigi zaman. "Imâm ancak kendisine uyulsun diye imâm edilir. Öyle olunca, imâm rukû'a vardigi vakit rukû'a varin; basini kaldirdigi vakit siz de baslarinizi kaldirin" buyurdu [26].

---

[1] el-Câmi'u's-Sahîh'in Avrupa baskisinda ve ona göre yapilmis olan Miftâhu Kunüzi's-Sünne fihristinde burasi ayri bir kitâb halindedir.

[2] Ebû Zerr nüshasinda "bâb" sözü yoktur. Bu durum ise "Sehv hakkinda gelen seyler" fikrasinin "Kitâb", gerisinin "bâb" basligi altinda olmasini düsündürür.
es-Sehv ve es-Suhv: Bir adamin kalbi baska yere gitmekle bir hususu gaflet edip unutmak ma'nâsmadir; birinci bâbdandir. Sârih der ki: Sehv, "fî" cerr harfi ile silalanirsa (yani fiil isme bu harf ile baglanip ulanirsa) bilmeyerek terk, ve "an" harfiyle silalanirsa bilerek terk ma'nâsmadir... (Kaamûs Ter,).

[3] Bu hadîse göre, birinci tesehhüdün yeri olan ilk oturmanin terki üzerine, bu noksanin sehv secdesi ile telâfi edilmesi, birinci tesehhüdün farz olmadigina delîl sayilmistir.
Bu hadîsteki mes'elelerden biri de sehv secdesinin selâmdan evvel edilmis olmasidir. Bu mes'elede fakîhler üç firkaya ayrilmislardir: a. Yanilma secdesi mutlaka selâmdan evveldir; b. Yanilma secdesi eger noksan dolayisiyle olursa selâmdan evvel, ziyâde sebebiyle olursa selâmdan sonradir; c. Yanilma secdesi mutlaka selâmdan sonradir... Yanilma secdesinin selâmdan evvel veya sonra yapilmasi hakkindaki ihtilâf, evleviyyet hususunda bir ihtilâftir. Namazin sihhati ve bozulmasi ile hiç de alâkasi yoktur. Bu noktayi Hidâye sahibi ile Nevevî tenbîh etmislerdir

[4] Buhârî, sened ve metinde biraz farkli olan bu hadîsi, birinci hadîste yanilmali kilman namazin ögle namazi oldugunu belgelemek için getirmistir. Her iki hadîsin bâb basligina delâletleri açiktir

[5] Buhârî bundan evvel geçen bâb hadîslerinde namaz fiillerindeki noksanin; burada ise namaz fiillerinde yapilan ziyâdenin hükmünü göstermek istemistir.

[6] Bu hadîs, Müslim'in bir rivayetinde su ziyâdeyi ihtiva ediyor: Peygamber (S): "Ben de sizin gibi bir insanim. Sizin unuttugunuz gibi, ben de unutabilirim. Sizin biriniz namazda bir unutma yaptigi zaman, hemen iki secde ile secde etsin" buyurdu. Sonra Rasûlullah henüz oturdugu yerden yüzünü kibleye çevirdi ve iki defa secde etti.
Yine Müslim'in bir rivayetinde: Namazdan selâm verdikten ve bu suretle suâl ve cevâbdan sonra, Rasûlullah sehv Için iki secde yapti" ziyâdesi vardir

[7] Hadîste yalniz iki rek'atta selâm vermekten baskasi yok; sonra bunda üç rek'atta selâm vermek de yoktur. Bu takdirde, hadîs ile bâb basliginin son fikralari arasinda uygunluk yoktur denilirse, buna söyle cevâb verilmistir: Üç rek'atta selâm verme, Müslim'de Imrân ibn Husayn'dan gelmistir; Buhârî ona isaret etmis gibidir. "Namaz secdesi gibi yâhud daha uzun iki secde yapar" fikrasi da, bundan sonra gelecek babin hadîsinde gelmistir.

[8] Sa'd ibn tbrâhîm'in bu hadîsini Ibn Ebî Seybe, Gunder'den; o da Su'be'den tarikiyle mevsûlen rivayet etmistir.

[9] Enes ile Hasen el-Basrî'nin bu fiillerini, Ibn Ebî Seybe, Katâde tarîkinden mevsûlen rivayet etmistir.

[10] Katâde'nin bu "Tesehhüd etmez" sözü, Buhârî nüshalarinda bu sekilde "lâ" nefî harfiyle gelmistir. Bu menfî sekil, Katâde'nin, Enes ile Hasen'den rivayet ettigi fiile uygundur. Binâenaleyh, Katâde bu hususta onlara uymustur.
Ibn Hacer, Abdurrazzâk'in, Ma'mer'den bu fiili "lâ"siz olarak rivayet ettigini ve Buhârî nushalarindaki "lâ"nm zâid olabilecegim savunmustur. Aynî ise, Ibn Hacer'in görüsünü dogru bulmamistir (Umdetu'l-Kaari, III, 746

[11] Hadîsin bab basligina uygunlugu açiktir. Çünkü hadîsin buradaki rivayetinde RasûluHah'in tesehhüd okudugu zikredilmemistir (Umdetu'l-KaarT).

[12] Bu hadîsin de basliga uygunlugu açiktir. Ebû Nuaym'in eZ-Mus/a/ircc'indaki rivayette, Ibn Sîrîn: Ben bu hususta Ebû Hureyre'den birsey bellemedim; fakat tesehhüd okumak bana daha sevimlidir, demistir.
Tesehhüd okumak, onun gayrisinin hadîsinde gelmistir: Ebû Davud'un Im-rân ibn Husayn'dan rivayet ettigi hadîs bu cümledendir. Söyle ki: Peygamber onlara namaz kildirdi, yanildi ve iki secde yapti, sonra tesehhüd etti, sonra selâm verdi. Bunu Tirmizî, Nesâî, Hâkim ve Ibn Hibbân da tahrîc etmislerdir (Umdetu'l-Kaarî).

[13] Yânî namazinda unutan kimsenin, iki yanilma secdesinde tekbîr alacagi görüsünde olan.
Âlimler toplulugu sucûd tekbîri ile yetinme üzerindedirler. Hadîslerin çogu da buna sehâdet etmektedir (Aynî).

[14] Hadîsin bâb basligina delîl olan yeri, son cümlelerdir. Ve bu delâlet apaçaktir.

[15] Bu zâtin nisbeti el-Ezdî'dIr; bazen buradaki gibi zâl, sîn'e tebdîl edilerek el-Esdî seklinde de söylenir (Kastallânî).

[16] Bu hadîsin de bâb basligina uygunlugu "Herbir secdede tekbîr alirdi" ifadesidir. Bu hadîsin biraz farklica bir rivayeti yakinda geçmisti.

[17] Bu mutâbaati Adurrazzâk mevsûlen rivayet etmistir.

[18] Insan ile nefsi yâhud kalbi bir sey oldugu hâlde, burada araya girmekten mak-sad, son derece yakinligi misâllendirmedir. "Kan, beden içinde nasil akarsa, insanin içinde de seytân öyle cereyan eder" mealindeki hadîs gibi, yakinlik temsilidir. Namaza edilen niyete ve namazda iken kalbin Hakk tarafina yönelmesine vesvese ile mâni' olur demektir

[19] Hadîsin bâb basligina delîl olan yeri, son cümleleridir

[20] ibn Abbâs'in bu fiilini tbn Ebî Seybe, sahîh bir isnâd ile Ebû'l-Âliye'deii mevsûlen rivayet etmistir.
Buhârî bu baslik ile farz namazda ve nafile namazda yanilma meydana geldigi zaman, yanilma secdelerinin yapilip yapilmayacagi hükmünü belirlemek Istemistir.
Ibn Abbâs'in vitr namazinda yanilma secdesi yaptiginin sabit olmasi, bu secdelerin farz namazda oldugu gibi nafile namazlarda da yapilacagini gösterir. Bu hususta farz ile nafile arasinda bir fark olmadigini göstermistir.

[21] Hadîsteki Peygamber emri, kilinan namazin farz veya nafile oldugunu kayidia-maksizm, mutlak namaz ta'bîriyle geldigi için, farza da, nafileye de sumûlü oldugundan bâb basina delîl yapilmistir, yânî kilinan namâ2 ister farz, ister nafile olsun; yanilma vukua geldigi takdirde sehv için iki kerre secde yapilacagina de-
lâlet etmektedir.

[22] Hadîsin bâb basligina delîl olan yeri, Peygamber'In namazda iken kizin söyledigi sözleri isitip dinlemesi ve sonra eliyle isaret ederek namazda bulundugunu bildirmesidir. Bu hadîsten, namaz kilan kimsenin baskasinin sözünü dinleyip anlamasinin cevazi ve bunun namaza zarar vermemesi; namaz kilanin eliyle ve hafif fiillerden sayilacak herhangi bir fiil-ve hareket ile isaret etmesinin namazi bozmayacagi; her âlimin kendisinden daha yüksek âlime mes'eleyi iyice anlamak için müracaat etmesinin miistehâbligi; vâhid haberinin ve kadin haberinin kabulü; mü'minlerin annesi Ümmü Seleme'nin müstesna zekâ ve fetâneti ve suâl hususunda gösterdigi ince rûhlulugu, sonra dîn isine alâka ve ihtimam gösterme derecesi... gibi birçok hükümler çikarilmistir.
Bu hadîs, Bühârî'nin Magâzî Kitâbi'nda da gelecektir.

[23] Bu ta'lîkte haber verilen Kureyb hadîsi, bundan önceki 8. babin 11. hadîsi olarak geçmisti.

[24] Hadîsin bâb basligina delâlet eden kismi bu "Rasûlullah kendisine isaret etmekte ve namazi kildirmasini emir buyurmaktadir" fikrasidir. Hadîse âid diger açiklamalar daha evvel geçtigi yerde verilmisti.

[25] Esmâ'nin bu hadîsinin bâb basligina delîl olan noktalari da, son kismindaki iki suâl ve onlari Âisc'nin basiyle isaret ederek cevâblamasidir Bu hadîs dahî Ilim Kitabi ile Günes Tutulmasi Kitâbi'nda geçmisti.

[26] Hadîsin bâb basligina delîl olan yeri "Onlara oturunuz diye isaret etti" fikra-sidir. Hadîs daha evvel "imâm ancak kendisine uyulmak için imâm edilmistir bâbi"nda geçmisti